

Тарас Мітулінський (м. Київ)

член Національної спілки краєзнавців України

tmit@ukr.net

Життя присвячене Богу. З історії роду Скаржановських

У статті розглядається історія роду священнослужителів Скаржановських, починаючи з середини XIX ст. до середини XX століття

Ключові слова: священники, церква, архівні матеріали, родовід.

Taras Mitulinsky

Family Skarzhanovsky. Life is dedicated to God

The purpose of the study was the desire to learn as much as possible about one of the branches of the the Skarzhanovskies' family – my grandmother's descendants. The resources used in the article are based on unknown materials from the archives and references of their relatives. Proceeding from the available and archived documents gradually collected out of tiny pieces, it was possible to restore the genealogical tree of the Skarzhanovskies' whose pedigree traces the family back to 1840 up to 2014 and currently includes eight generations.

The search for the pedigree members was carried out in stages for each generation. Parallel to this, search for people whose life histories were unknown were conducted. The focus of the research was to explore the archives of the documents, which would give an opportunity to obtain the most accurate and objective information about the Skarzhanovskies'. The period before 1840 could not be investigated as the corresponding metric records were not preserved. According to the available documents, it was possible to restore biographical data about 85 representatives of the Skarzhanovskies' family.

The combination of oral stories and accurate archival information is a style of the article. The text of the article publishes archival family photographs.

Key words: priests, church, archival materials, genealogy, family

Метою дослідження, і як наслідок написання статті, стало бажання дізнатися якомога більше про одну з гілок свого родоводу – нащадків моєї бабусі – родини Скаржановських. Єдине, про що було відомо із спогадів мого батька, що пращурами моєї бабусі були священнослужителі.

Пошук родоводу проводився поетапно по кожному поколінню. Паралельно проводились дослідження і пошуки людей, доля яких була невідома. Акцент пошуків був спрямований на розшук в архівах документів, які б давали можливість отримати максимально точну і об'єктивну інформацію про ту чи іншу подію. Більш пізній період не вдалося дослідити так як не збереглися відповідні архівні відомості. Це була основна перешкода, яка зашкодила в проведенні більш глибоких пошуків. На жаль, деякі з архівів (особливо закордонних) відповідали на запити автора формально, не бажаючи надавати інформацію, яка іноді лежить на поверхні. За наявних документів вдалося відновити біогра-

фічні дані про 85 представників родини Скаржановських.

Будь-яка пам'ять про сім'ю священників поспідовно викорінювалася протягом XX століття, тому архівний матеріал про приватне життя духовенства XIX – початку XX століття збирався буквально по крихтах. Документами для досліджень стали матеріали з фондів Центрального державного історичного архіву України, державних архівів Вінницької та Хмельницької областей, архіву РАГС у м. Києві, монографії краєзнавця В.С. Перерви. Неоціненну допомогу в підготовці статті надала онука священника Євстафія Яковича Скаржановського – Мінчук Євгенія Степанівна (1930–2013). Вона розповіла автору десятки сімейних історій, переказів, висловила судження про події, що відбулися, спробувала осмислити загальну «сімейну долю». Поєднання усних оповідань і точних архівних відомостей – такий стиль статті. У тексті статті публікуються архівні сімейні фотографії.

Священик Скаржановський Євстафій Якович (1864–1948) та його родина

Перший відомий нам документ, що характеризує сім'ю Скаржановських, датується 1905 роком¹. Стало відомо, що батьком Євстафія і його брата Івана був псаломщик Яків Скаржановський. Швидше за все дитинство Євстафія пройшло в Гайсині або довколишніх селах. Євстафій в 1884 р закінчив Гайсинське міське двокласне училище. Були проведені пошуки в матеріалах «Подільської духовної консисторії» за 1860-і роки по м. Гайсину і Гайсинському району по клірових відомостях з метою виявлення складу сім'ї псаломщика Скаржановського Якова і, як наслідок, дати і місця народження Є.Я. Скаржановського. У цих населених пунктах виявити даних про сім'ю Скаржановських не вдалося².

При перегляді «Подільських епархіальних відомостей за 1883 р.» псаломщика Якова Скаржановського не виявлено, хоча це не є підставою стверджувати, що він у цей період не служив, так як в цьому виданні вказані лише різноманітні призначення і переміщення священнослужителів.

Підтверджених архівних даних про народження Є.Я. Скаржановського у м. Гайсин, Вінницької області виявити не вдалося – не збереглися метричні книги за 1864 рік.

Священик
Скаржановський
Євстафій Якович
(1864–1948)

Після закінчення двокласного міського училища Є.Я. Скаржановський з 1884–1888 рр. працював вчителем церковнопарафіяльної школи с. Купчинці Липовецького повіту, а потім вчителював у церковно-приходській школі с. Косівка Сквирського повіту

У червні 1888р. був призначений на свою першу посаду священнослужителя – псаломщиком храму Олександра Невського в с. Городище Косівське Сквирського повіту (храм був знищений в 1930-і роки). Одночасно виконував знайому собі роботу – працював вчителем церковнопарафіяльної школи.

Після смерті о. Василя Забродського парафіяльною школою в Городищі Косівському тимчасово завідував священник о. Михайл Тимофійович Домбровський». Цей пастир в свій час також працював у Києві, де безкоштовно викладав церковний спів. Проте йому було непросто суміщати служіння і вчительську роботу в двох парафіях і тому поряд з дяком Прокопом Аппоневичем в Городищі Косівському з'явився ще один вчитель – Євстафій Якович Скаржановський. Він у свій час також отримав п'ятилітній досвід роботи у школі³.

3 лютого 1891р. в Хресто-Воздвиженській церкви с. Самгородок Сквирського повіту відбулося таїнство вінчання псаломщика Скаржановського Євстафія Яковича і міщанки Зеліцької Марії Станіславівни. Обряд здійснив тодішній настоятель храму свящ. Григорій Клебановський, який служив у цьому храмі з 1865 року. Поручителями по нареченому були Таращанського повіту села Зрайки псаломщик Іван Якович Скаржановський – брат Євстафія, а по нареченій – міщанин Антоній Станіславович Зеліцький – брат Марії⁴.

Скаржановська (Зеліцька) Марія Станіславівна (1868–1950) родом зі знатної і забезпеченої польської родини, з міщан. За неперевіреними відомостями прийняла православ'я перед укладенням шлюбу. Її брат Станіслав Станіславович служив керуючим у великому дворянському маєтку в Польщі. Похована у м. Фастові разом з чоловіком.

¹ Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДІА України). Клировая ведомость Успенской церкви м. Тетиева за 1905 г.

² Державний архів Хмельницької області, ф. 315, оп.1, спр. 8672.

³ *Перерва В.С.* Історія шкільництва в містах і селах Київщини XIX – початку XX ст. / В.С. Перерва. – Біла Церква: Видавець О.В. Пшонківський, 2008. 2. – С. 220

⁴ ЦДІА України, м. Київ, ф. 127, оп. 1078, спр. 113, арк 21 зв.

Скаржановська (Зеліцька)
Марія Станіславівна (1868–1950)

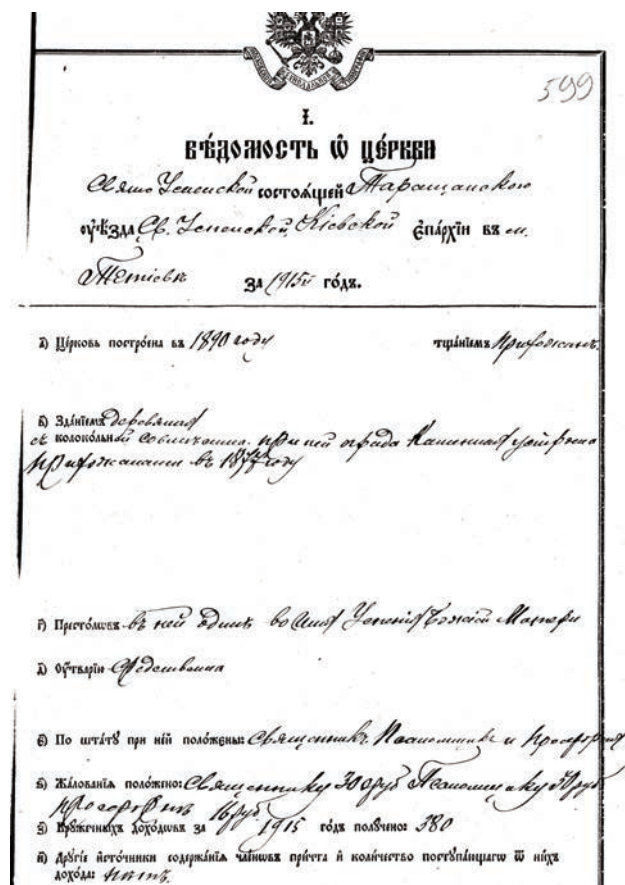
У 1894 р. за розпорядженням єпископа Уманського Іоанікія псаломщика Євстафія було переведено в с. Самгородок Сквирського повіту псаломщиком Христо-Воздвиженської церкви.

Слід зауважити, що в дореволюційний період Самгородок був значним населеним пунктом в межах Сквирського повіту і мав усі підстави для відкриття тут державної школи. Але цього не сталося, і як наслідок тут майже шість десятиліть існувала лише церковна школа. Настоятель храму о. Григорій Клебановський чверть століття був духовним наставником жителів Самгородка. Національний склад жителів цього містечка був строкатим – українці, росіяни, поляки, євреї та інші національності. Євстафій Скаржановський успішно поєднував службу псаломщика і вчителя парафіяльної школи.

Після майже 10 років служби, в 1903 р. у Воздвиженському храмі Самгородка після складання іспиту висвячений у сан диякона. У Самгородку народилися перші діти подружжя Скаржановських – Іоанн (1893–1973), Ольга (1895–?), Віра (1900–1951) (в подальшому моя бабуся) і Зінаїда (1902–?)

У Центральному державному історичному архіві України (м. Київ) зберігся запис про народження бабусі автора цього матеріалу. У метричній книзі церкви Воздвиження Чесного

Хреста Господнього с. Самгородок, Сквирського повіту Київської губернії за 1900 р. зазначено наступне: «№ 43. ВІРА. Народилася 29 липня, хрестили 15 серпня 1900 р. Батьки: села Самгородка псаломщик Христо-Воздвиженської церкви Євстафій Якович Скаржановський і його законна дружина Марія Євстафіївна (насправді Станіславівна, помилка в записі про народження Віри), обидва православні)»⁵.

Відомості про Успенський храм м. Тетієва за 1915 р.

18 липня 1904 р. Є.Я. Скаржановського переведено псаломщиком до Успенської церкви м. Тетієва Таращанського повіту.

Тетіївський період знаменний тим, що Є.Я. Скаржановський довгий час служив під керівництвом о. Михайла Похилевича, який очолював Успенську парафію в 1871 р. і служив до радянських часів. Майже 50 років о. Михайло був духовним наставником мирян Тетієва. У метричних книгах та інших документах церкви Успіння Пресвятої Богородиці м. Тетієва з 19 серпня 1917 р. за священника (а не диякона як раніше),

⁵ ЦДІА України (м. Київ), ф. 127, оп. 1078, спр. 516, арк. 366 зв. – 377.

став розписуватися Євстафій Якович Скаржановський, що дає підстави стверджувати про те, що він отримав сан священника⁶. Досить тривалий термін просування службовою драбиною характерний для церковнослужителів, які в силу різних обставин змогли отримати тільки початкову освіту.

Період життя і служби Скаржановського Є.Я. з 1917–1941 рік мало вивчений через відсутність збережених документів. Відомо, що метричні книги при храмах перестали існувати після 1919 року і тому прослідкувати життєвий шлях священників документально стало неможливо. За розповідями родичів він до 1925 р. слугував у Фастові о. Євстафій сприяв відкриттю в 1942 р. дерев'яної Покровської церкви (ріг вул. Пушкіна і Соборної). Після Другої світової війни служив у церкві Архістратига Михаїла с. Дорогинка, Фастівського району. Пізніше цей храм в 1970-і роки був розібраний і перенесений у київський музей під відкритим небом.

Похований Є.Я. Скаржановський у м. Фастові, на старому кладовищі за Покровською церквою (ріг вулиць Дмитрова та Енгельса).

Могила Скаржановського Є.Я. у Фастові

Відомо, що у м. Тетіїві народилися молодші діти о. Євстафія–Надія (1905–1996), Людмила (1909–1997) і Борис (1915–1991). Прикметно, що діти, незважаючи на досить малу платню батька в 50 руб. на рік, отримали гарну освіту: Іван навчався в Києві–Подільському духовному училищі, Ольга, Віра і Зінаїда закінчили перше Київське училище духовного відомства (приміщення Кловського палацу), що давало їм право працювати вчителями протягом певного проміжку часу.

Родина Скаржановських Євстафія Яковича і Марії Станіславівни. Зліва направо діти подружжя. Нижній ряд – Ольга, Людмила, Зінаїда. Верхній ряд – Віра, Марія Станіславівна, Надія, Борис (на руках у невідомого чоловіка)

Старший син подружжя Скаржановських Іван Євстафійович після закінчення училища, отримав дві вищі освіти і все життя присвятив Південно-Західній залізниці. За свою сумлінну працю отримав звання «Заслужений геодезист України». Похований під Києвом на залізничній станції «Спартак».

Ольга Євстафіївна Скаржановська (у заміжжі Грицаєнко), по завершенню навчання повернулася до Тетіїва і почала працювати в Дзвінячеській церковно-приходській школі⁷. Життєвий шлях Ольги до Другої світової війни не відома. Під час нацистської окупації України вона потрапила до Німеччини. З невідомих причин не змогла повернутися на батьківщину. За розповідями очевидців в 1950-і роки на ім'я родичів приходив лист від Ольги, але одержувач, не розкриваючи конверта знищив його. Мабуть позначилася боязнь мати «неприємності» з КДБ так

⁶ ЦДІА України (м. Київ). Метрические записи Успенской церкви м. Тетиева за 1917 г.

⁷ Там само. Клировая ведомость Успенской церкви м. Тетиева за 1915 г.

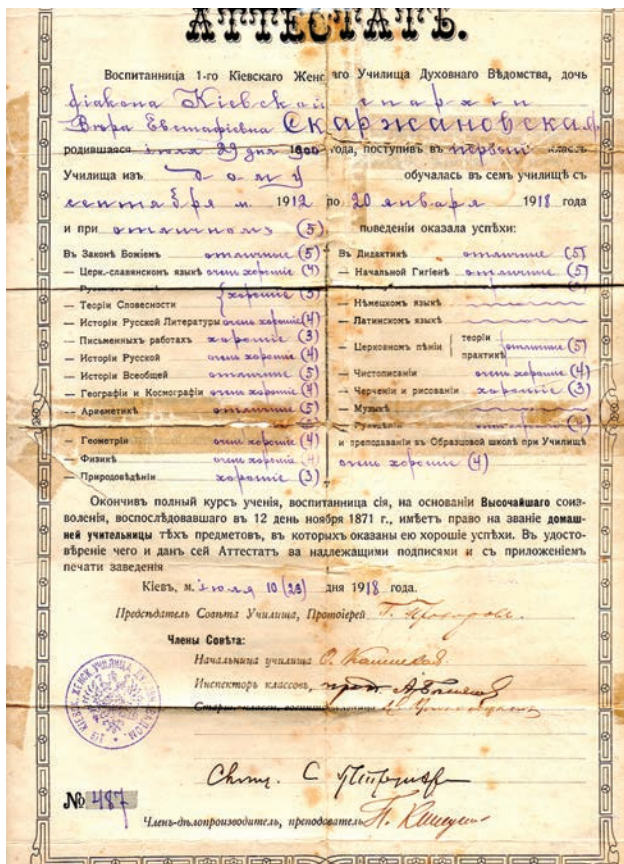
як серед членів сім'ї Скаржановських були репресовані в 1930-і роки. Автору вдалося знайти нащадків Ольги Скаржановської в Німеччині, однак спадкоємці уникають контактів з родичами з України і не вважають за потрібне розповісти про дату і місце смерті Ольги поки що встановити не можливо.

Віра Євстафіївна (у заміжжі Мітулінська) прожила коротке, яскраве і разом з тим трагічне життя. Так само як і сестра Ольга після завершення навчання першого жіночого єпархіального училища в Києві у 1918 р. працювала вчителькою української і російської мов в школі Тетієва.

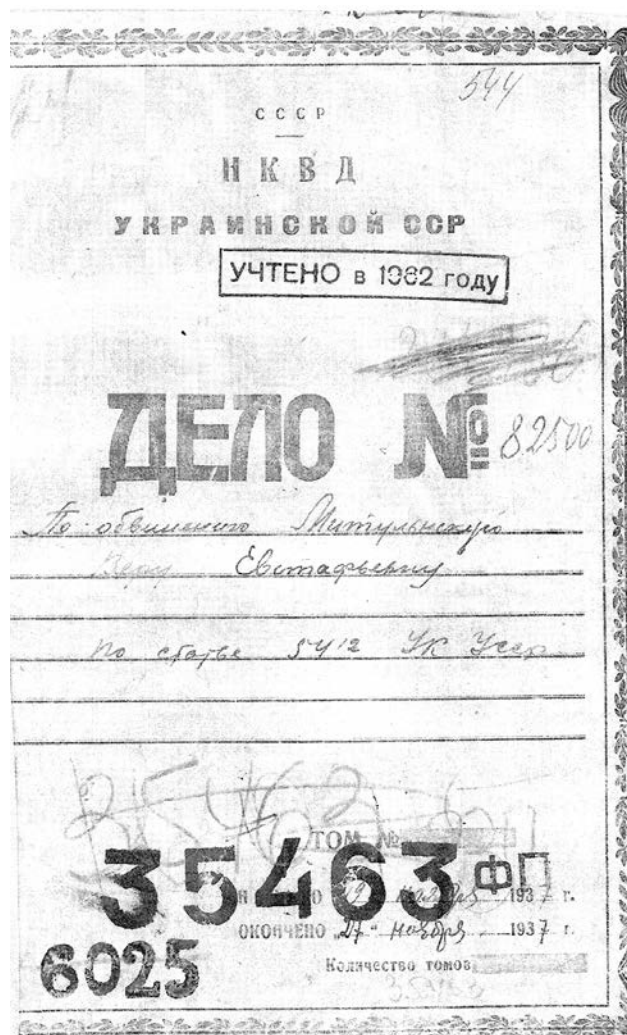
Атестат Скаржановської Віри про закінчення 1-ого жіночого училища духовного відомства 1918 р.

Мітулінська (Скаржановська) Віра Євстафіївна 1948 р.

У 1925 році вона вийшла заміж за Тараса Спридоновича Мітулінського, який у 1937 р. був обраний Київським міським головою. Як і біль-

шість керівних працівників у часи Великого терору був заарештований і розстріляний. (похований Т.С. Мітулінський у Биківнянському лісі під Києвом). Після арешту чоловіка за ґрати потрапила й В.Є. Мітулінська. Як дружину ворога народу Віру Євстафіївну утримували у Київській в'язниці. У той самий час сина подружжя

Титульний лист слідчої справи на Мітулінську В.Є. 1937 р.

Мітулінських – одинадцятирічного хлопчика Юрія, ризикуючи життям переховував на горищі будинку на вул. Горовиця 8Б (зараз В.Житомирська) двірник Камешкан. Віру Євстафіївну, яка знаходилася на восьмому місяці вагітності, її незабаром відпустили під підписку про невиїзд. У січні 1938 р. у неї народився син Ігор. Хвилюючись про подальшу долю дитини в графі «батько» бабуся вказала тільки ім'я – Тарас. Через хворобу дитина не прожила і року. Пішла з життя Віра Євстафіївна рано, в 51 рік, похована у Києві.

Зінаїда Євстафіївна (у заміжжі Шевченко) працювала в різних містах України на керівних посадах, що пов'язані з економічною галуззю. З 1950-х років жила в Києві, а з початку 1990-х у доньки в Москві. Похована в Москві.

Сестри Надія Євстафіївна (у заміжжі Скаржановська) і Людмила Євстафіївна (у заміжжі Савченко) прожили довге життя в Фастові. Тут створили свої родини, народилися діти. Поховані в Фастові.

Борис Євстафійович Скаржановський на початку 1950-их років покинув Фастів і створив свою сім'ю далеко від дому в м. Броди Львівської області. На Галичині він став знаним майстром з ремонту годинників. Згодом викладав слюсарну справу в місцевому педагогічному училищі. Був дуже чуйною і доброю людиною. Не маючи музичної освіти, чудово співав і грав на різних музичних інструментах. Похований в с. Бородянці Київської області.

Псаломщик Скаржановський Іван Якович (1869 –?) та його сімейство

Рідний брат Євстафія Скаржановського, Іван за порадою батька і старшого брата обрав дороговказом свого життя служіння Богу.

Першим місцем служби псаломщика Івана Скаржановського був Свято-Миколаївський храм с. Зрайки Таращанського повіту. У клірових відомостях Покровської церкви за 1916 р.

(м. Фастів Васильківського повіту) виявлений послужний список псаломщика Скаржановського І.Я.:

«1886 – звільнений з Гайсинського міського училища;

1886 – вчитель церковно-приходської школи с. Чепіжинці і Капустинці Сквирського повіту;

1890 р. – обіймає посаду 2-го псаломщика с. Зрайки Таращанського повіту;

1895 р. – затверджений на посаду псаломщика с. Стрижавка Таращанського повіту;

1902 р. – псаломщик Іван Якович Скаржановський 47 років отримує зі скарбниці 100 руб., орендної плати 100 руб., приходу 80 руб. Всього 300 руб.

У клірових відомостях Покровського храму за 1910 рік згадується дружина **Івана Яковича** – Наталія Іванівна, 1874 року народження, а також діти:

Віталій (н. 20.04.1892 р.) – відбуває військову повинність;

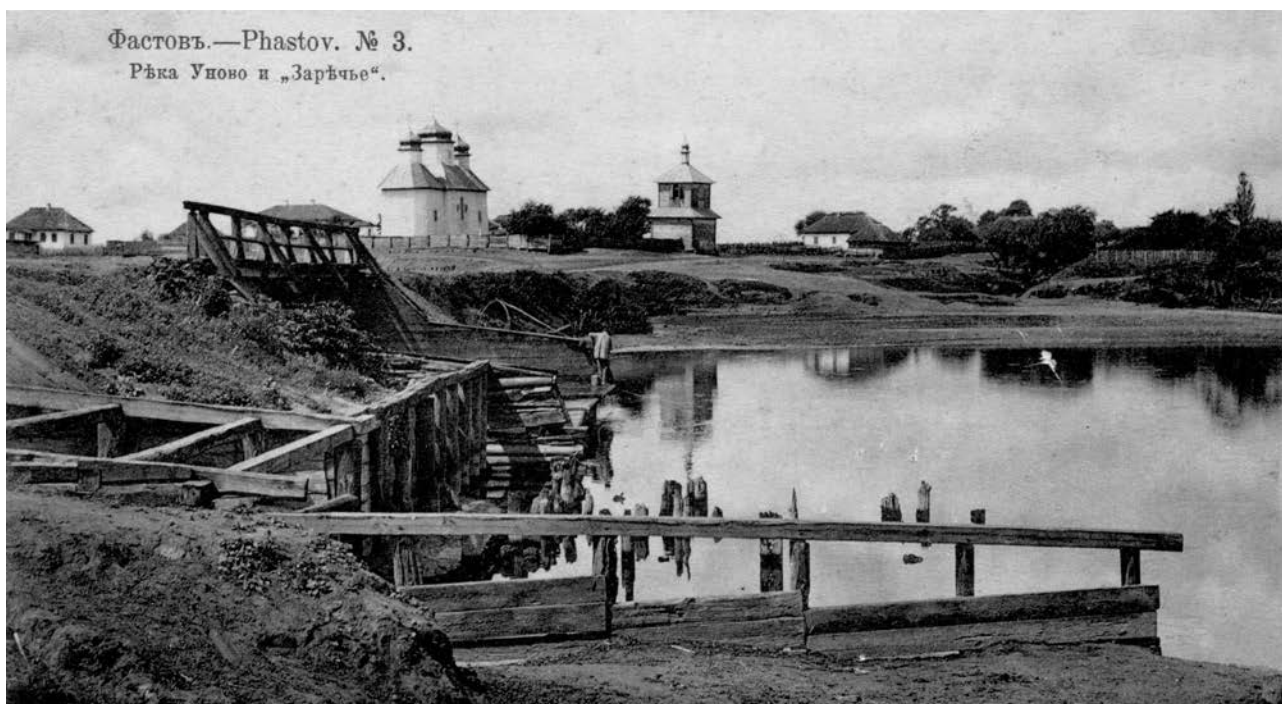
Антоній (н. 09.07.1897 р.) – відбуває військову повинність;

Афанасій (н. 26.10.1899 р.) – навчається у Київській духовній семінарії;

Олександр (н. 13.04.1904 р.) – навчається в Київському духовному училищі;

Федір (н. 20.04.1906 р.);

Леонтій (н. 13.09.1908 р.)»

Покровський храм м. Фастова, середина XIX століття

